

The analysis of the financial status of public joint stock company “Monfarm” showed its performance degradation as a result of negative trends in the national and world economy. The main ways of its improvement can be a better financial management, the use of effective logistics, enhancement of the production efficiency with the help of cost reduction and increase of competitiveness by introducing energy and material-saving technologies. Based on the SWOT analysis the perspective ways for the future development of the enterprise “Monfarm” were defined.

Key words: *financial status, liquidity, financial stability, profitability, profit, solvency, financial balance.*

УДК 336.717.061

ПРОБЛЕМНІ КРЕДИТИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ТА МЕТОДИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ

К.М. МЕЛЬНИК, кандидат економічних наук

У статті здійснено аналіз якості кредитного портфеля банківських установ України. Виявлено основні причини виникнення проблемної заборгованості в банках та запропоновані варіанти і шляхи їх вирішення

На сучасному етапі однією з найгостріших проблем функціонування банківської системи України є управління проблемними кредитами, оскільки високий рівень боргу, недосконале управління кредитними ризиками у банківських установах, суттєве погіршення якості кредитних портфелів не тільки ускладнює подальшу кредитну діяльність банків, а й негативно впливає на міжнародний імідж усієї банківської системи.

Виникнення проблемної заборгованості обумовлено негативними наслідками фінансової кризи, серйозними помилками у кредитній політиці самих банків, а також навмисними неплатежами позичальників [5, с. 50].

Вивченню питань проблемних кредитів та методів їх повернення присвячені праці В.Алексійчука, В.Андрійчука, С.Наумкова, І.Нідзельської, Ж.Довгань, Л.Примостки, І.Кириленка, А.Мороза, А.Васюренка, В.Міщенко та багатьох інших. Проте дане питання не достатньо вивчене, а тому потребує подальшого дослідження.

Методика досліджень. Теоретичною та методологічною базою дослідження послужили наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів та фахівців-практиків у сфері кредитування. У статті використано такі наукові методи як: абстрактно-логічний, емпіричний (узагальнення та порівняння), рядів динаміки.

Результати досліджень. Проблемними кредитами називають такі, за якими своєчасно не проведені один чи кілька платежів, значно знизилась ринкова вартість забезпечення, виникли обставини, які дозволяють банку мати

сумнів щодо повернення позики[1].

У ситуації, що склалася з проблемною заборгованістю, на нашу думку, частково винні самі банки, оскільки бажаючи збільшити кредитний портфель, вони не приділяли належної уваги управлінню ризиками. Більшість банків вели агресивну політику, головною метою якої було завоювання частки ринку, тому вимоги до фінансового стану позичальників необґрунтовано занижувалися.

Майже всі банки масово надавали кредити у валюті клієнтам, які мають дохід виключно в гривні. За зміни курсу національної валюти багато позичальників виявилися неплатоспроможними. Прагнення за будь-яку ціну залучити клієнта іноді призводило до того, що аналіз позичальників проводився поверхово, не приділялося достатньо уваги ліквідності та заставному забезпеченню.

Умови надання кредитних продуктів багатьох банків були недостатньо продумані і стандартизовані, не було ефективних алгоритмів щодо повернення проблемних боргів. Не всі банки мали статистику щодо якості кредитного портфеля та управлінську звітність.

Проблемні активи негативно впливають на структуру банків та якість кредитних портфелів, чинять тиск на показник достатності регулятивного капіталу банків, суттєво понижують ефективність банківської діяльності, ускладнюють процес управління фінансовими потоками, знижують довіру вкладників та інвесторів до банківської системи, істотно зменшують можливості фінансування реального сектору економіки країни.

Динаміка частки та обсягів проблемних кредитів в кредитному портфелі банків України відображена на рис. 1.

Рис. 1. Динаміка обсягу та частки проблемних кредитів в кредитному портфелі банків України за 2007 – 2011 роки [3]

Як видно з рисунка питома вага проблемної заборгованості банків України в загальному обсязі наданих кредитів постійно зростала. Так, станом на 01.01. 2012 р. вона становила 9,6%, а станом на 01.01.2008 р. цей показник становив 1,3%, тобто спостерігається збільшення на 8,3в.п. Тенденція щодо збільшення обсягів простроченої позичкової заборгованості за кредитами установ банківської системи України окреслилася з 2008 р. і зберігається досі, тоді як обсяги кредитних вкладень варіюють.

При постійному зростанні обсягів простроченої заборгованості за кредитами у кризові роки банки скорочували кредитні вкладення. Ситуація дещо поліпшилася, починаючи з другого півріччя 2010 р., коли банки активізували свою кредитну діяльність. За період із 01.07.2010 р. до 01.01.2012 р. їх кредитний портфель збільшився з 717 299 млн грн до 827 596 млн грн(або на 115,4%). Проте у другому півріччі 2010 р. темпи зростання обсягів кредитування були менші, ніж темпи росту прострочених кредитів.

За даними Національного банку України, обсяг простроченої заборгованості за кредитами українських банків з початку 2012 року скоротився на 3,4% (на 2,68 млрд грн) і на 01.09.2012 р. становив 76,614 млрд грн. [3].

Аналізуючи дані відображені на рис 1, можна зробити висновок, що упродовж 2007 – 2008 рр. темпи зростання резервів під кредитні операції банків значно перевищували приріст їх кредитних вкладень, а впродовж 2009 р. кредитний портфель банків зменшився на 5,7%, тоді як резерв під кредитні ризики зріс більш як у 2,3 раза, що свідчить про суттєве погіршення стану кредитного портфеля банків за рівнем ризику.

Перевищення темпів зростання резерву порівняно з темпами зростання кредитних вкладень мало місце і в 2010 – 2011 рр., проте розрив між цими показниками був значно меншим. За цей період змінилося і співвідношення недіючих кредитів (до яких віднесені нестандартні кредити) та валових кредитів банків, про що свідчать такі дані: якщо на 31.12.2008 р. цей показник становив 3,88%, то на 31.12.2009 р. він зріс до 13,70% (або більш як у 3,5 раза), на кінець 2010 р. — до 14,72%, а на кінець 2011 р. — до 14,73% [2].

Збільшення обсягів недіючих кредитів позначилося й на рівні захищеності банків від кредитних ризиків власним капіталом. Сукупний розмір власного капіталу українських банків протягом 2011 р. зріс на 12,9% (17,8 млрд. грн) і становив 155,5 млрд. грн, станом на 01.01.2012 р. Розмір власного капіталу і надалі продовжує бути меншим за його складову – статутний капітал, що пояснюється значними збитками банківської системи України (рис. 2).

Співвідношення між недіючими кредитами за мінусом резерву до власного капіталу на 31.12.2009 р. сягнуло 31,97%, тоді як на відповідну дату попереднього року воно становило 9,16%. На кінець 2010 р. цей показник дещо поліпшився – 29,17% та продовжував знижуватися впродовж 2011 р. і становив на кінець року 25,76% [2].

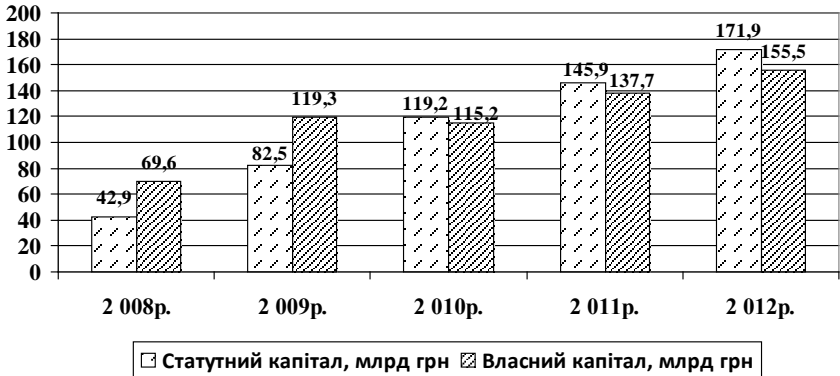

Рис. 2. Динаміка власного та статутного капіталу банків України на 01.01[3]

Найактивніше банки почали списувати проблемну заборгованість із листопада 2011 р. після отримання додаткових роз'яснень Державної податкової служби (з листопада 2009 року списали безнадійних кредитів на суму 25 млрд. грн)[4]. Крім того, банківські установи здійснювали реалізацію заставного майна, а також стали активніше пропонувати клієнтам програми реструктуризації з частковим списанням боргу за умови самостійного погашення позичальником певної суми.

Більшість проданих проблемних кредитів були незабезпеченими, тоді як банки все ще утримували кредити із забезпеченням, сподіваючись отримати з них кращий коефіцієнт стягнення. Позики, що видавалися після кризи, мають набагато кращу якість, бо тепер банки дотримуються обережної політики.

Однак у цілому активність з продажу проблемних кредитних портфелів банків залишається досить низькою. Менш популярними стали й операції з передачі проблемних активів пов'язаним компаніям – у зв'язку з виходом роз'яснення НБУ, де уточнюються умови здійснення операцій із продажу проблемних кредитів з відстрочкою платежу. Згідно з цим документом такі операції розглядаються як кредит компанії, до якої передаються проблемні активи, і підлягають 100% резервуванню.

Значною мірою проблемна позичкова заборгованість банків позначилася на фінансових результатах і рентабельності їх діяльності (рис.3): з 2009 р. і донині вона збиткова (за станом на 01.01.2012 р. збитки банків становили 7 708 млн грн.

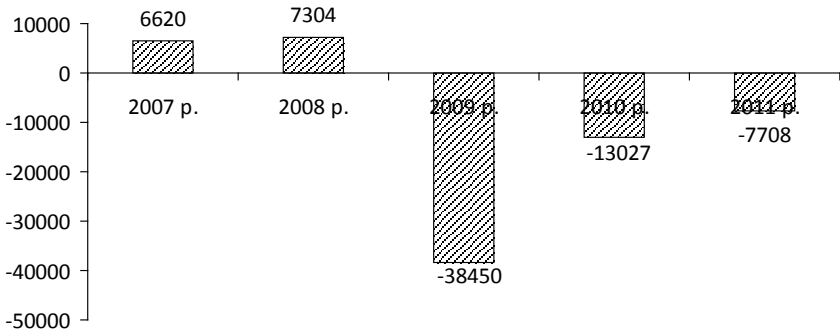

Рис. 3. Фінансові результати діяльності банківської системи України за 2007 – 2011 роки[3]

Погіршення якості кредитного портфеля банківських установ було викликано рядом причин:

– спекулятивний напрям банківського кредитування. Повернення цих позик передбачалося не за рахунок доходів позичальника, а шляхом виручки від реалізації позичальником в майбутньому цих спекулятивних активів (землі, нерухомості) за вищою ціною, що можливо зробити лише в період зростання економіки;

- накопичені валютні ризики, які реалізувалися, коли гривня девальвувала. Це було результатом політики фіксованого валютного курсу, якої дотримувався Національний банк України. Внаслідок девальвації гривні доходи населення та компаній у національній валюті виявилися недостатніми для того, щоб обслуговувати кредити в іноземній валюті;
- скорочення попиту як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Наслідком економічної кризи стало згорання виробництва, зменшення рівня зарплат і доходів, що в свою чергу призвело до зменшення попиту;
- агресивна кредитна політика, яка проводилася банками в останні роки. Висока конкуренція банків щодо залучення позичальників потягнула за собою зниження вимог до аналізу фінансового стану клієнтів;
- переоцінка значення такого поняття як забезпечення. Дуже часто під багатомільйонні кредити бралися в заставу товари в обороті, майнові права на доходи майбутніх періодів, зобов'язання по оформленню застав у майбутньому тощо. Вартість багатьох об'єктів була дуже завищеною. В умовах жорсткої конкуренції на фінансовому ринку банки намагалися будь-якою ціною збільшити обсяг кредитного портфеля. Якість застави при цьому відігравала не найважливішу роль.

Аналіз ефективної роботи з повернення проблемних кредитів показує, що кожна проблема вимагає чітко індивідуального вирішення.

Криза стала стимулом до розробки та вдосконалення процесів та методик, які б забезпечували масову роботу з проблемною заборгованістю.

Як свідчить міжнародна практика, найефективнішим методом роботи з проблемними кредитами банку є здійснення реструктуризації кредитної заборгованості.

Метод фінансової реструктуризації, який передбачає створення державних агентств з управління активами, має такі переваги:

- банки можуть сконцентруватися на підвищенні ліквідності й платоспроможності, ефективності надання нових кредитів, а не на погашенні проблемних;
- створення такої структури може сприяти більшою мірою скоординованій процедурі реструктуризації суб'єктів господарювання;
- скорочення директивного кредитування, ліквідація зв'язків банків із ненадійними позичальниками та колишніми інсайдерами;
- пошук нових ніш на банківському ринку, створення нових фінансових продуктів, розвиток конкуренції тощо.

Перевага методу фінансової реструктуризації зі створенням державного агентства з управління активами полягає в можливості швидкого відновлення посередницької функції банків та зміцнення їх фінансового стану, оперативної підготовки державних банків до приватизації і формування стійкої довіри інвесторів до цього процесу[6].

За Програмою економічних реформ Президента України на 2010 – 2014 роки планується зниження частки проблемних активів у загальному портфелі активів банків та інших фінансових установ до 7 – 8% до 2011 року, 5% – до 2014 року та збільшення середнього рівня власного капіталу банків не менше ніж удвічі до 2014 року [4].

Отже, для зниження частки проблемних активів в банківській системі України для виходу з кризової ситуації необхідно:

- обрати й реалізувати модель реструктуризації проблемних активів у банківській сфері, наприклад, створити банк проблемних активів або перехідний банк (із залученням держави або приватних інвесторів);
- створити колекторські компанії, діяльність яких нечітко врегульована і, окрім часткового повернення сумнівних активів у розряд ліквідних, спричинює вороже ставлення та несприйняття агресивних методів роботи з їхнього боку стосовно позичальників. Тобто їхня діяльність натикається на великий супротив громадськості та зупиняється на юридичному шляхові вирішення конфлікту;
- спростити механізми продажу, передачі, списання поганих активів, у тому числі у межах проведення досудових процедур;
- розробити та затвердити внутрішньобанківські положення про порядок проведення кредитних операцій та методик проведення оцінки

фінансового стану позичальників, їх класифікації, достатності резервів під кредитні ризики;

- посилити пруденційний нагляд за діяльністю банків і ввести систему пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами;
- ліквідувати ліцензії у банках, які не справляються з поверненням боргів позичальників;
- покращити банківський менеджмент.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що зростання обсягів кредитування високими темпами до кризи, недоліки в управлінні ризиками, істотна частка кредитування в іноземних валютах та різкий економічний спад у країні призвели до значного погіршення якості кредитного портфеля банків України. На нашу думку, повністю уникнути втрат за позиками неможливо, тому основним питанням залишається встановлення допустимого для банку рівня проблемних кредитів щодо загальної вартості позикової заборгованості. Актуальність даного питання спонукає до проведення подальших ґрунтовних досліджень у галузі оцінки схем роботи із проблемними кредитами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жигайло Г. Види, сутність і місце резервів у фінансовій звітності банків/ Г.Жигайло // Вісник НБУ. — 2009. — №9. — С. 42.
2. Індикатори фінансової стійкості [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.bank.gov.ua.
3. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
4. Офіційний сайт Президента України Віктора Януковича [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>
5. Проблемные кредиты: кто, сколько, кому и почему // Инвестгазета. — 2010. — № 13. — С. 50 – 51.
6. Карчева Г. Основні проблеми розвитку банківської системи України у посткризовий період та шляхи їх вирішення / Г. Карчева // Вісник Національного банку України. — 2010. — № 8. — С. 30 – 36.

Одержано 18.10.12

Основными причинами ухудшения качества кредитного портфеля банков Украины является рост высокими темпами объемов кредитования к кризису, недостатки в управлении рисками, существенная часть кредитования в иностранных валютах и резкий экономический спад. Осуществлен мониторинг выявленных проблем, а также предложены собственные подходы к их решению.

Ключевые слова: *кредитный портфель, проблемный кредит, резервы по кредитным операциям, кредитные риски банка.*

The main reasons for degradation of the loan portfolio of the banks of Ukraine appeared to be the increase of crediting during the crisis period, drawbacks in risk management, considerable amount of crediting in foreign currency and economic decline. The monitoring of detected problems was performed and proper ways for their solution were suggested.

Key words: loan portfolio, problem credit, credit reserves, credit risks of bank.

УДК 339.13:635

ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ

А.А. МЕЛЬНИЧУК, аспірант

У статті розглянуто особливості овочевого ринку, які визначають його специфічність. Проаналізовано стан виробництва та реалізації овочевої продукції в Україні. Визначено основні шляхи ефективного функціонування ринку овочів.

Овочівництво є однією з важливих галузей сільського господарства, яка забезпечує населення життєво важливими продуктами харчування, переробні підприємства сировиною, а також гарантує продовольчу незалежність країни. Сучасний ринок овочевої продукції характеризується переміщенням виробництва овочів з колективних великих підприємств у особисті дрібнотоварні селянські господарства, незбалансованістю попиту і пропозиції, сезонними коливаннями цін та відсутністю ефективною системи збуту. На сьогодні виробники овочевої продукції все більше вимушені займатися її реалізацією. Це призводить до відволікання капіталу і трудових ресурсів від основної господарської діяльності. Тому виникає необхідність створення умов ефективною діяльності всіх ланок ринкового процесу виробництво-зберігання-переробка-реалізація.

До проблем функціонування ринку овочевого ринку та їх ефективного вирішення неодноразово зверталися вітчизняні науковці. Так слід відзначити Саблука П.Т., Кучеренко Т.Є., Рудь В.П., Писаренко В.В., Атамась Г.П., Васько Н.А., Міронову Л.О., Бачуріну І.В. та ін. Однак питання дослідження особливостей функціонування ринку продукції овочівництва в сучасних умовах залишається актуальним.

Метою даної статті є аналіз функціонування і визначення основних тенденцій розвитку ринку овочевої продукції.

Методика досліджень. Теоретичною та методологічною основами досліджень є провідні положення економічної теорії, праці вітчизняних вчених з питань проблематики функціонування ринку овочевої продукції. У процесі